

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Cap. II. De præsentia Parochi, & testium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

TRACTATUS VI.

DE

SOLEMNITATIBVS

Contractus Matrimonii.

CAPVT VI.

Matrimonium Fidelium consummatum
indissolubile est.

1. Ita id certum est ex dictis, ut longior probatio sit hominid superflua. Breuiter autem sic discurre: Ex una parte matrimonium est ex natura sua, & ex ratione Sacramenti, indissolubile, ut vidimus in superioribus, ex altera, non apparet, Christum Dominum dedisse Ecclesie potestatem dissolvendi matrimonium consummatum, imo, ex antiquissima traditione, ejus vinculum esse in omni casu insolubile, excepto ob alterius mortem, semper Ecclesia predicavit, ergo, &c.

2. Non est igitur admittenda consuetudo Græcorum qui matrimonium consummatum dissoluant ob adulterium, ut refert Leand. d. 5. de matr. g. 5. Divertere enim potest coniux innocens, modo infra explicando, ob alterius adulterium, non verò (quod longè diverfum est) vinculum dissolvere.

3. Illud tamen hic proprium locum habet, ut explicemus, seu recolamus, in quoniam consistat ejusmodi consummatio, nam de ea memini, me iterum dixisse in simili supra, tr. 1. de imped. c. 12. §. 4.

Enim verò consistit in receptione seminis virilis intra vas naturale Mulieris. Hinc, si habeatur vasis penetratio, sed sine viri seminatione, non erit consummatio, esto, in foro externo, consummatio præsumatur. Ita Sanch. lib. 2. de matr. d. 1. G. Hurt. disp. 8. matr. diff. 9.

4. Si tamen, contrà, habeatur seminis receptio, non verò penetratio, quod contingere posse, matrice sibi semine attrahente, supponunt Doctores, habebitur secundum Sanch. l. c. G. Hurt. l. c. m. 33. consummatio, quia iam coniuges sunt una caro, & unum principium generationis, quidquid dubitet Pont. l. 9. c. 10.

5. Verum, requiritur ne seminatio facta à femina? Respondeo: Probabilius esse, non requiri, tener Sanchez, licet requiri fateatur esse probabile, quia ex opinione probabili multorum, ut Sanch. l. c. Dianæ p. 3. tr. 4. ref. 19. & in Addit. ref. 21. Avers. g. 2. sect. 4. de matr. initio, citantis S. Th. Verri. latè tr. 4. q. mor. 27. sect. 3. requiritur semen Mulieris ad generandam prolem, & in aliorum opinione non requiritur.

Coniugibus iurantibus, se non consummasse matrimonium non est fides habenda in iudicio, nisi ad sint alia indicia, v. g. integritas Claustrii Virginalis, vel ipsam non fuisse deductam ad domum Sponsi, vel quid simile, ut docent Sanch. lib. 2. matr. d. 23. n. 1. & Pont. l. c. n. 6. locis citatis. Quidquid autem concedat idem Sanch. l. c. n. 2. ne immunitatis solam integritati prædicat claustrii: nam plura remedia, quibus utuntur feminae, ut Virgines appareant, ex sola integritate nihil certi hac in re haberi posse, latè probat ibid. Vericelli dicto tr. 4. q. 14.

Quid si alter neget, alter affirmet se matrimonium consummasse? Vide prædictos DD. eodem id magis ad forum externum pertineat, quam ad conscientiae forum, de quo agere, nostrum est institutum.

An coniuges, quamvis matrimonium consummaverint, licet ex mutuo consensu Religionem profiteri valeant? Dicam infra, tr. 7. de obligat. c. 4. §. 1.

CAPVT PRIMVM.

Quenam sint ejusmodi Solemnitates?

1. & potissimum sunt: Altera, inducta à Tridentino, sess. 24. cap. 1. de ref. matr. illa est, ut matrimonium contrahatur coram Parocho, & Testibus: Altera, à Sacris Canonibus alias lata, sed ab eodem Tridentino ibidem confirmata, est, ut antequam matrimonium per verba de presenti celebratur, præmittantur denuntiationes. Est etiam alia tertia minoris momenti solemnitas, seu ceremonia, qua matrimonium contrahitur benedici à Parocho solet, & de hac etiam erit suo loco paulò inferius opportuna tractatio.

2. Inter illa autem duo priora maximum discrimen intercedit; Si enim non adsint Matrimonio Parochus, & Testes, nullum est Fidelium matrimonium, & sine dubio graviter peccabitur: at, si non præmittantur denuntiationes, peccabitur quidem modo inferius, c. 3. §. 1. n. 2. explicando, sed validum erit matrimonium.

3. Dixi (Fidelium) nam ad matrimonia infidelium, quamvis temporaliter subjectorum Ecclesie, hæc decreta non extenduntur, unde matrimonia Iudeorum, Turcarum, & hujusmodi, nec præsentia Parochi, & Testium indigent, nec denuntiationibus. Eosdem, quando iam coniugati veniunt ad fidem, non obligari ad suppleudas prædictas solemnitates, rectè notat Boss. de matrim. cap. 1. §. 32.

CAPVT II.

De prima Solemnitate, quæ requirit præsentiam
Parochi, & Testium.

§. 1. Qua ratione hanc inducere Tridentinum potuit?

1. Tamen hoc explicare pertineat ad Theologos scholasticos, breviter tamen id innuere, alienum à nobis non est.

2. Propter bonum commune, bonæque gubernationem valet Potestas humana iterum reddere contractum civilem, siue ipsum contractum irritando, siue inhabiles reddendo, personas ad hoc, vel illo modo contrahendum, ut de facto ius civile gessit, quando irritavit contractus Minorum initos sine Tutoris licentia &c. & ius Ecclesiasticum, quando irritavit professiones Religiosas ante annum 16. ætatis, & ante annum novitatus emissas, ergo Potestas Ecclesiastica, in qua reser summa auctoritas circa ea, quæ ad bonum commune, & circa gubernationem Fidelium pertinent, potuit, ad tollenda innumera scandala, quæ oriebantur ex matrimoniis clandestinis potuit, inquam, irritum reddere contractum matrimonii initum sine præsentia Parochi, & Testium, irritando ipsum contractum sic celebratum, imò, & reddendo personas sibi subditas inhabiles ad contrahendum sine dicta præsentia. Hoc posito si prosequimur argumentationem, quo pacto etiam solvimus objectionem, quæ afferri contra nos potest.

3. Materia, & forma Sacramenti matrimonii est validus contractus inter virum, & feminam, sed Ecclesia potest

test facere, ut hic contractus non sit validus juxta jam dicta, ergo potest facere, ut tunc non fiat Sacramentum matrimonii. Id quod non est absolute, seu formaliter, & directe mutare materiam, & formam Sacramenti, ad quam mutationem nulla humana potestas se extendit; sed est illam mutare consequenter, & indirecte, quod nullum est inconveniens. Finge, me posse, hunc panem mutare in lapidem, iam non constabit in eo lapide Consecratio Eucharistica, & tamen tunc non dices, me absolute mutasse materiam Eucharistiae, & recte, solum enim possem dici, mutasse indirecte, & consequenter, quod certe inconveniens nullum affert. Ita proportiona-liter in casu nostro, &c.

§. I I. Explicatur prima dicta Solemnitas, quae est praesentia Parochi.

Ita necessaria est praesentia Parochi, dum Fidelium matrimonia contrahuntur, ut si forte contrahantur coram toto populo, uno tamen absente Parocho, nulla confurgant matrimonia. Quod verum etiam est in casu urgentissimae necessitatis, ut, si expediret morti proximos coniuges matrimonio legitime copulari, ad salvandum honorem alterius, vel ad prolem legitimandam, & Parochus loco degens, praesens adesse non posset. Quamvis enim aliqui apud Castropal. d. 2. de spons. p. 13. §. 8. n. 9. & alii apud Bossium, c. 1. de matr. §. 24. qui ad idem propenderent, censuerint, non esse credibile, Tridentinum voluisse comprehendere casum tantae necessitatis, unde putaverint, validum tunc fore matrimonium sine Parocho; tamen communiter DD. contrarium sentiunt, etiam si adfuerint plures testes; atque cum his est omnino sentendum; quia verba Tridentini sunt valde univervalia, & clara. Ita Sanch. lib. 3. matr. d. 27. n. 4. Coninch. d. 27. dub. 1. n. 11. Pont. lib. 5. c. 6. n. 3. G. Hurt. d. 5. de matr. diff. 3. n. 11. Avert. q. 6. de matr. sect. 2. v. Caterum, alisque.

Hac dispositio an liget ignorantes?

2. Quid, si contrahentes per ignorantiam invincibilem hoc Decretum omnino nescierint?

Respondeo, adhuc matrimonium sine Parocho nullum fore, quia irritatio haec matrimonii clandestini non est poena delicti, quam poenam non subit ignorans, sed est dispositio legalis, quae etiam ignorantes afficit. Legit. Coninch. d. 11. n. 13. Sanch. n. 10. Pont. l. c. n. 18. G. Hurt. l. c. A. p. l. c. aliosque.

An Matrimonium sine solemnitate initum, propria auctoritate, dissolvi queat?

3. Ex certa doctrina, quam hactenus protulimus, sequitur primò, tutam conscientiam, posse sic contrahentes, nulla ab aliquo petita venia, matrimonium dissolvere, ubi scandalum nullum sequeretur, in huius enim timore debet ad Iudicem Ecclesiasticum recurri, vel alio modo prudenti, occurrere scandalo. Vide Boss. l. c. §. 10. Quomodo autem obligetur alter ex coniugibus, vel restituere interese forte alteri allatum; vel iterum legitime contrahere ob copulam fortè extortam, cui non nisi legitimis nuptiis satisfieri possit, vel ob aliam rationem, lib. 7. in Decal. c. 3. §. 3. satis dictum est à nobis.

A Tridentino sublata iam sunt Matrimonia praesumpta.

4. Sequitur secundò, iam hodie post Tridentinum sublata esse matrimonia, sive praesumpta, sive per tacitum consensum inita, quia, cum de illo tacito, vel praesumpto consensu testari non possit Parochus, nullum semper erit ejusmodi matrimonium, utpote sine necessaria Parochi praesentia celebratum.

5. Hinc, quamvis olim, Ex c. Is, qui solum, de sponsalibus, sponsalia inter puberes transirent in matrimonium per copulam subsequentem affectu maritali habitam, & quamvis sponsalia inter impuberes, vel inter impuberem & puberem transirent (Ex cap. unic. §. Idemque, de despons. impub. in 6.) item in matrimonium per copulam aetate

perfecta simili maritali affectu habitam, vel per alios similes, quibus iuris interpretatione expressum consensus de praesenti, ut per cohabitationem expressam, per traditionem ejusdem in domum sponsae, nulum in digium Sponsae immisum, per alios, quamvis validum (Ex c. Proposuit, de consensu) item fieret matrimonium contractum cum consensu, si post cognitam servitute haberetur, quamvis, inquam, haec, & similia ita olim fuerint, tamen non ita; quia post Tridentinum requiritur, utum est, praesentia Parochi, & testium, qui testantur de contracto matrimonio fidem facere.

Quid in locis, ubi Tridentinum non est receptum, Parochi non adsum?

6. Iam verò duplex exceptio, seu melius explicatio advertenda est circa praedictum Tridentinum. Nam primò, ipsum non procedit pro locis, ubi Tridentinum non est receptum, vel legitime consuetudine abrogatum fortè est. Secundò, nec procedit pro locis, ubi nec Parochi habitant, nec eorum viciniae adsumt proxima loca, ubi iidem incolant.

7. Prius ex his patet, quia ex regulis generalibus non obligat, ubi ea recepta non est, vel ubi est obrogata.

8. Posterius autem probatur, quia calum, proinde servari lex physica non potest, videtur legem naturalem. Ita Coninch. d. 27. n. 11. & Hurt. d. 5. de matr. et alique ab ipso citati. Adhiberi tamen in hoc casu testes, quia hi adesse iam possunt, ut sic serventur, tum fieri potest, forma Concilii.

Dixi (physica non potest) mortalem enim necessitatem (sic appellemus distinctionis gratia) modò, & locum.

9. Castropalaus de spons. d. 2. p. 13. §. 8. n. 10. dicit sentire cum reliquis Doctoribus, refugit admodum Coninch, & Hurtadi doctrinam. Verum ego de hoc ro breviter ab ipso. Primò, rationem aliquam, erroris modi doctrinae nolui acquiescere; Sed ille vir illi fert. Secundò, cur dicat (cum reliquis Doctoribus) non nisi Coninch, & Hurtadus hanc sententiam teneant. At Diana p. 11. traht. 6. ref. 1. cum analitice de declarationem Sacrae Congregationis Concilii nos mox afferemus, si tam multo ante, quam Castropalaus scripserit, multos citat Auctores, quorum ipso Castropalao sunt antiquiores, Less. Syn. Leg. Ioannem Praepositum, Petrum Marcantium, Jacobum item Marcantium, aliosque, quos, & alios citat, utique Boss. de matr. c. 1. §. 24.

Iuvat autem praedictam declarationem hic citare, propter multos casus, qui in ea continentur, et tenoris sequentis ad Episcopum Trichitensem de 1. Ianuarii 1605. missam.

10. Congregatio Concilii censuit: Primò, ubi Decretum Concilii non est publicatum, valere matrimonium contractum absque observantia forma à Concilio praescripta.

11. Secundò, publicationem praesentis, ubi Decretum Concilii aliquo tempore in Parochia, tanquam Decretum Concilii observatum.

12. Tertiò, Haereticos quoque, ubi Decretum Concilii est publicatum, teneri talem formam observare, & proinde etiam ipsorum matrimonia absque forma Concilii, contracta coram Ministro haeretico, vel Magistratu loco vacante, nulla, atque irrita esse.

13. Quarta, ubi etiam constat, Decretum Concilii publicatum, vel aliquo tempore in Parochia tanquam Decretum Concilii observatum, sed Parochialis Ecclesiae, vel potè vacans, proprio Parocho careat, & Cathedralis, careat Episcopo, atque Capitulo habentibus à Concilio cultatem alium Sacerdotem ad id delegatum, nullum alium ibi sit, qui vices Parochi, vel Episcopi supplens, matrimonium valere absque praesentia Parochi, servata forma in eo, in quo potest, forma Concilii, id est, adhibitis saltem duobus testibus.

14. Quintò, si existant quidem Parochus, & Episcopus,

Quod autem attinet ad casum speciale in scripturis
mentum, Congregatio ita duxit respondendum: Cum
secundum ea, quæ proponuntur, Matrimonium fuerit con-
tractum in Parochia, nisi fuerat publicum dictum Decre-
tum, & exaret in Diocesi Antieripensi, cuius erat Pa-
rochia, Vicarius, qui iuxta Concilii Decretum poterat pro-
videre, utique huiusmodi Matrimonium absque forma con-
tractum esse nullum. Hæc tenet Sacra Congregatio.

15. Vir, & fœmina degentes in loco, ubi Tridentinum receptum erat, volentes contrahere Matrimonium, transierunt in locum, ubi non erat receptum, ibique clandestinè contraxerunt, licitè ne, & validè id attentarunt?

16. At verò, quoad valorem; Respondeo, Non igno-
bilis DD. sine distinctione, resolvunt, hoc contraxisse
valide. Ratio est, quia, quia hoc Tridentini Decre-
tum non afficit personas, ut necque, sed ut contrahen-
tes in locis, ubi Tridentinum publicatum, & receptum
est; fraud autem illa, si qua fuerit, aut invaliditate non
potuit, cum illi iure suo, aliò declinandis usi fuerunt. Ita
Cinich. *de 27. n. 11*. Sanch. *l. c. n. 1*. G. Hurt. *de 5. matr. diff.*
4. n. 5. Boff. *de 29. aliquo.*

17. Quid, si prædictus calus eveniat contra? Vir, & femina degentes in loco, ubi Tridentinum receptum non erat, diverterunt ad locum, ubi erat receptum, animo ibi matrimonium contrahendi, ibique contraxerunt clandestinè. An ex eo, quòd advènz non tenentur legibus incolarum, licitè, & validè contraxerunt?

18. Ex dictis solvuntur duo casus sequentes: Titius incola erat loci, ubi Tridentinum receptum erat, Bertra autem habitatrix erat loci, ubi non erat receptum; quid iuris, si primò, Titius ad locum Bertræ, vel secundò Bertra ad locum Titii diverfat, indigebint præsentia Patrochi, & Testium, ut contrahant matrimonium?

pendens, ratio habenda est loci, ubi fit contractus; ideo in primo casu, si Titio ad Berræ locum divertere, ibi matrimonium contrahatur, non indiget ejusmodi matrimonii Parocho. At in casu secundo, hoc est, Berra transiente ad Titii locum, indiget. Ratio utriusque est, quia sic servatur solemnitas contractus iuxta leges loci. Lege Boss. l.c.

PAR. III.

1. **V**T nihil obscurum remaneat de ejusmodi prima
solemnitate, quatuor sunt in consequentibus ex-
plicanda sigillatim. Quis debeat esse praesentia, qualis
Ritus, qui Parochus, qui Testes?

2. Ejusmodi ergo præsentia Parochi, & Testium, cum requiratur, ut ii testificari possint de matrimonio contracto, non est satis physica solum, & materialis, sed requiritur humana, & moralis, qua scilicet ipsi intelligant, & advertant, quid à contrahentibus agatur. Lege Sanch. lib. 3. matr. d. 39. Boss. cap. 3. matr. §. 1. & passim.

Præsentia amentis.

Præsentia non advertentis.

Respondeo, hanc non esse satis; quamvis enim attentio virtualis, satis sit in Ministro, ut conficiat Sacramenta, tamen in casu nostro, in quo Parochi, & Testes debent testificari de facto aliorum, sufficiens non est. Ita Suar. l. c. n. 5. contra Henrici, quia sine attentione actuali, veri Testes esse non possunt.

Præsentia non cognoscens.

6. Hinc secundò, si sponsa, vel sponsus velo faciem coopertus, saltem ex voce non cognoscatur certò à Parrocho, & Testibus, invalidum matrimonium contrahetur, quia tunc iidem non possunt de matrimonio testificari.

Præsentia Casualis.

7. Hinc terribid, etiamſi Parochus, vel Teſtes non ſint
ad id ſpecialiter vocati, ſed caſu, in loco contrahendi ma-
trimonium, adſint, vel illac caſu tranſeant, advertant ta-
men ad id, quod agitur, validum erit matrimonium. Ita
Sanch. lib. 3, mar. d. 39. num. 11. quidquid dicat Pont. lib. 3,
mar. c. 11. n. 4. exceptis Leand. d. 7. de mar. q. 38. qui ait
Parochum, Teſtes debere eſſe vocatos, eoſdemque de-
bere liberè matrimonio aſſiſteretis, quod probat ex qua-
dam declaratione Sacre Congregationis. Sed contra
Pontium eſt etia Hartz. d. 5. de mar. diſſ. 15. n. 50. & Aver-
6. mar. ſeſt. 6. v. Quod ſi, qui notat, prædictam Con-
gregationem loqui quando ex illo caſuali tranſitu, vel pre-
ſentia, non poteſt bene percipi, quid agatur.

Præsentia per Interpretem.

8. Hinc quare: Si Parochus, & testes nesciunt idioma contrahentium, sufficit, si ex signis; at enim verè certis, vel (ut habet Sanch. *l.c. num. 3*, fed. mox explican-
tibus) ex interprete ab ipsis, & à sponsis liberè electo, suf-
ficere, inquam, si certè matrimonialem consensum ipse
Parochus, & testes percipiant. Certò autem percipient,
non ex dicto solius interpretis, qui certè decipere as-
sidentes posset, fed. additis aliis signis, nutibus, immis-
sione annuli in digitum sponsæ, &c. Et sic intelligendus
est Sanch. *l.c. d. 4*. ut notat Leand. *d. 9. matr. q. 36*. non si
Sanch. scèd. dicat, putà, merum interpretem sufficere.

benè illum ob dictum periculum deceptionis impugnat
Ponius *lib. 5. cap. 21. num. 10. & 11.* Posse adhiberi du-
plicem interpretem, scilicet interpretem Interpretis, do-
cet De Lugo *de pæn. d. 17. n. 81.*

Presentia coacta.

9. Hinc quidē: Si iidem vi, vel dolo coacti interfint, modō verē percipiant, quid agatur, licet ipsi nolint percipere, sed oculos, auresque claudendo, ab iis, quæ fiunt, se avertere satagant. Si nihilominus, ut dico, percipiant, valida est assensio: quia, quamvis ex parte voluntatis adfit repugnantia, adest tamen totum id, quod requiritur à Tridentino. Ita Sanch. Boff. Castropol. l. c. 6. & Coninch. d. 27. num. 44. aliquē, quibus adde Pontium l. c. 7. qui, tamen, ut modō vidimus, negaverit valorem præsentiae casualis, illam tamen concedit huic præsentiae dolosæ, vel coactæ; utrum autem consequenter, ipse viderit.

10. Contrà, ut bene distinguit Sanc. *l.c. n. 6.* & nos iam innuimus; si, dum prædicti conantur, fore affectant, non percipere, vere minùs percipiunt, invalida erit præsentia, quia sic apti Testes Matrimonii esse nequeunt. Ad quam rationem, quia minùs attendit Bosius, *l.c. n. 2. 2.* nimis immeritò, etiam, & inutilem appellavit disti-
ctionem Sanc.

11. Illud item hic certum est, peccare graviter eos, qui Parochum vi, vel dolo, ad assistendum Matrimonio, retinent (idem die de iis, qui metu retinent, de quo mox) atque etiam puniendos ab Ordinario, & coniuges esse inhibendos, ne consumment Matrimonium, antequam fiant, nisi factæ fuerint, consuetæ denuntiatio- nes. Ratio autem, quod ii, qui vi, vel dolo Parochum reti- nent, etiam præiudicando ab iniuria coactionis, pec- cent, est, quia Sacri Canones volunt, ut matrimonia iniuntur, & cum assistentia, & cum approbatione Eccle- siæ, cuius vicem gerit Parochus; at hæc approbatio, quæ certè res gravis est, non habetur, Parocho repugnante, vel decepto.

12. Dixi (Parocho repugnante, vel decepto) nam, si vi, vel dolo retinetes Testes (praesumendo ab iniuria forte illis illata) Sanch. *diff.* 39. n. 12. ait, te solum peccare venialiter, quia Ecclesia eos non requirit, ut approbent, nomine ipsius, Matrimonium, sed solum, ut fiant Testes. At Castropal. *l. 2. de spons.* c. 13 §. 9. n. 1. ait, esse mortale, quia pari modo Ecclesia requirit approbationem ipsorum, perinde, ac Parochi. Sententia Sanch. quia est benignior, approbanda videtur: non enim facile praecipue odiosa sunt intelligenda de mortali, quando, ut est in casu nostro, declarare rem possumus de veniali, ut vniversalius habet ipsemet Cast. *t. 1. diff. 1. de leg.* p. 9. n. 1.

13. Nota denique in hoc puncto de peccato cum G. Hurt. d. 5. matr. diff. 15. n. 51. quando esset gravis necessitas contrahendi, & sine iusta causa nollent Parochus, & Testes assistere, posse dolosa æquivocatione eos induci ad assistendum, sed non posse cogi, quia vim facere nequeunt privati.

14. Semel, ut quidam fallerent Parochum præsentem, & colloquenter cum quadam puella, v. g. cum Maria, præsentibus ex conducto Testibus, Sponsus ad idem colloquium accedens, nullis præmissis denuntiationibus, dicit: *Venio, ut videam Dominā Mariam, quæ est mea coniux*, & ipsa respondit: *Hic est meus coniux*. His ita ex parte peccatis, quæ si uis fuit, an validum fuerit hoc Matrimonium?

15. Respondeo, aliquos gravissimos Iurisperitos, ut re-
fert De Lugo d. 22. de Inst. n. 23. putasse validū fuisse: Ve-
rum, idem De Lugo docet, non fuisse, quia illa verba non
ita sunt practice, ut causativa Matrimonii, quod
non celebraretur, & de qua celebratione Parochus
nec Testis debeat, sed demonstrative, ut significancia
Matrimonium iam factum. Addit idem De Lugo, licet
Matrimonium esset dubium, & in dubio soleat pra-
sumi in favorem validitatis Matrimonii, tamen, quia
hoc Parochus fuit invitus, & non praesens de nū-

clandestinum, illi non est favendum, quia
est odiosa, id est, contra jura clandestinum Matrimonium
irritantia, (ut alijs notant clandestinum Matrimonium
matr. d. 49. n. 1.) & consequenter non erit
nunciandum.

Extorta metu, vel mendaciis Praesentis

16. Hinc sexto: Si primò, Parochus propriam
metum afficitur. Secundo, si ex eodem metu alius
affistendi alteri Sacerdoti, validum est Matrimonium.
Ratio pro primo est, quia, et cetera, ea que sunt et
fiant ex vi, tamen vis, ut modo vidimus, non valent
datam hujus affistendi. Ratio pro secundo est, quia
prior doctrina habet, Iurisdictionem metu extorren-
dere. Adde, hanc licentiam affistendi non esse iurisdictionis,
ut habet Sanch. lib. 3. c. 33. m. 2. ubi dicitur, quod
dic, si fidei, & non vero animo cum licentia
parochus, nam tunc, ad esset titulus coloratus, huius
licentie externè data, & communis populi error, quo
putant, vero animo datam esse licentiam. Sanch. lib.
d. 22. m. 60. & Averfa quaest. 6. m. 63. ubi dicitur,

17. Idem denique puto, valere fecit licentiam Paro-
chus illum deceptus ex mendaciis, vel delu-
sionibus, ut si quis fingat apud Parochum infamiam gra-
vis pro dicta licentia impetranda, Nam quoniam
magis contrarium consensui, quam error; videtur
deatur Parochus verè licentiam non dare, quia non
est in casu nostro, siquidem, cum illa licentia
non pertineat ad licentiae concessionem, nisi subditi-
tunc facie iudicandum est cum Sanchez, *mor. q. 1.*
nam non esse rationem finalem ad concedendam
licentiam, sed solum impulsivam, quia non vitium

Assistentia Matrimonii contra prohibitionem Episcopi

18. Sed jam, his statutis, Inquires, si Episcopus rochum prohibeat, ne huic, vel illi Matrimonio ad- ipse verò assistat contra prohibitionem, et hoc p- to, de quo hîc non agimus, validane erit assistentia adeo Matrimonium?

19. Respondeo: Si Episcopus legitime accusatus suspendat Parochum ab officio, validum esse ex hoc excommunicatorem, si ei perseveranti in suo munere Episcopus prohibeat dictam assistentiam, quæ est quædam proprietas, quæ in duobus modis prohibito procedere potest. Primum, si Episcopus solum prohibeat, ne Parochus dicam assistat, secundum, si, & prohibeat, & addat clausulam in hæc modum: *Prohibeo, ne assistas maritimo, qui in hunc modum: nulla sit assistentia, & consequenter nullum criminosum.*

20. Si ergo sit primò modo, valebit assertio: si
vult Sanch, lib. 3, matr. d. 2. 1. 7. 1. Vide etiam d. 4. 1. 1.
Martin. Perez, de matr. d. 4. 1. fest. 4. & Matrimum non
illa prohibitio solum notat illicitum quia non vult
ducit inuaditatem. Ratio est, quia, dum Parochus
manet Parochus, habet ex Tridentino (cui Episcopus
rogare non potest) ut validè assint.

21. Si autem sic secundo modo, si illis est re-
Adhuc tamen dico, validam esse affinitatem
que Matrimonium. Ratio est eadem, quia, si in
Parochus, jam afflisset, ut Parochus, et con-
valide de Lugo, lib. 1. c. 1. *mor. dub. 3. c. 1. c. 1.*
eram Congregationem moniisse quendam Episcopum
ut revocaret edictum, quo precipiebatur, ut Parochi
derent Matrimonii oculis, id est, non permit-
tuncionibus, affinitia, et matrimonio effectibus
quod certe præceptum (ait merito de Lugo) aut
poterat Episcopus, quia hoc fuisset concedere
impedimento dirimens matrimonium, aut quod non
cenditur Episcopi potestas.

22. Quid, si Episcopus interdixit Parochio, vel p
ā alteri Sacerdoti, ut sic assisteret matrimonio, p
epit, ne daret, nisi talibus Sacerdotibus approbat
erò contra prohibitionem, daret, validane esse dicent
Respondetur

Respondeo, Diana p. 1. tr. 3. ref. 3. 2. v. *Quæro sexto*, utitur distinctione; Si non adest, inquit, in tali prohibitione Decretum irritans, erit valida; si adest, erit invalida. Sed tu vide, an ex doctrina modò allata à De Lugo, colligere possis, in utroque casu esse validam, quia in utroque casu agit Parochus, ut Parochus.

Assistentia Matrimonii contra prohibitionem Summi Pontificis.

23. Si Summus Pontifex idem prohibeat Parochis, sub expressa clausula assistentiam, vel Matrimonium, irritante (nam secus semper esse interpretandum pro valore, & in favorem Matrimonii) censeo, invalidam fore assistentiam, & Matrimonium, nam Summus Pontifex potest dividere auctoritatem Parochi, potest novum impedimentum dirimens condere, potest Concilio Tridentino derogare, &c. Lege Bossium, l. c. §. 3. qui immittit de præfati resolutione absolute sic data dubitavit sicut valde meritis *ibidem* cum Reginaldo, Pontio, & Barbosa notavit, mortaliter peccaturos eos, qui scienter contra Pontificis (adde, vel Episcopi) prohibitionem iusta de causa latam, quamvis sine clausula irritante matrimonium contraherent: excepto, si certò scirent nullum subesse impedimentum, causamque omnem prohibitionis cessare.

Pœna hanc solemnitatem non servantium.

24. Pœna contrahentium sine Parocho, & Testibus præter peccatum, & irrationem Matrimonii sic contracti, nulla lata est à Tridentino. In iure autem antiquo scilicet, quo ignoranter contrahit cum impedimento dirimente, facit nihilominus prolem legitimam; cujus favoris privatio etiam nunc viget, cum non fuerit à Tridentino, ne tacite quidem ablata. Lege Averfam, q. 16. *mar. sect. 8. G. Hurt. d. 5. mar. diff. 17. Sanch. lib. 3. matrim. d. 48. Con. d. 27. n. 10. Boss. de matr. toto c. 6. alioque.*

25. Pœna Parochi, vel Sacerdotis assistentis Matrimonio sine aliis testibus, ut etiam testium assistentium absque Parocho, vel alio Sacerdote de Parochi licentia, est illa, quam iis infligit Ordinarius, & quidem, gravem, ejus arbitrio. Ita Tridentinum *sess. 24. c. 1. de ref. matr.* Vnde probabiliter aliæ pœnæ graviore fuerunt à dicto Tridentino sublata, quia, quando lege nova (inquit Hurt. l. c.) imponitur minor pœna, quam erat inposita lege antiquiore, cessat antiqua, vnde tacite à nova lege videtur auferri.

§. IV. Præter assistentiam, quænam ritum debeat observare Parochus?

Quibus verbis utitur.

1. **E**A servare debet, quæ Tridentinum *sess. 24. cap. 1. de ref. matr.* præscripsit: præscripsit autem primò in hunc modum: Parochus, viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: *Ego vos in Matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, vel aliis utatur verbis, iuxta receptum cuiuscunque Provinciæ ritum.*

2. Vbi nota primò, sensus illius (*coniungo vos*) esse declaro, seu approbo coniugalem vestram coniunctionem; nam ceterum contractus matrimonialis fit per verba ipsorum coniugum; unde constat, hæc Parochi verba non esse, neque de essentia, neque de ulla ratione Matrimonii.

3. Nota secundò, hæc verba debere à Parocho profecti etiam per Interpretem, modo superius dicto, consensum coniugum exceperit, neque enim necesse est, ut coniuges ea intelligant, sicuti, nec necesse est, ut penitens, qui confitetur per similem interpretem, intelligat Idioma Confessarii ipsam absolventis.

4. Nota tertio: Si hæc verba non proferat Parochus, quamvis peccet, quia contra præscriptum Tridentini agit, non tamen, ut ego cum Sanch. & Coninch. Diana, *Part 111.*

apud Averf. q. 6. *mar. sect. 7. Obligat.* & aliis censeo, peccabit, nisi venialiter, quia hæc non videtur esse res gravis. Putat tamen esse mortale Averf. l. c. aitque, ita sentire communiter alios. Mihi certè incredibile apparet silentium horum verborum grave quid esse, & Parocho in rebus Sacramento Matrimonii necessariis non deficienti, damnationem æternam asserere.

Quam interrogationem faciet Parochus?

5. Nota quartò illud (interrogantis, &c.) interrogari enim (& quidem ritè prius vir, deinde mulier) debent, non de impedimentis, an fortè aliquo laborarent; id enim tunc non est expediens, & jam, si aliquo laboraverant, supponitur circa illud fuisse dispensatum, sed solum de mutuo consensu ab ipsis exhibendo. Hanc tamen, interrogationem omittit, propter similem rationem, quam modò diximus, non puto fore mortale. Imò, si ex se sponsi non interrogati consensum præbeant, non esset à Parocho addenda, quia tunc otiosa foret interrogatio. Vide Sanch. Coninch. Dianam apud eundem Averf. l. c.

Quam Notationem?

6. Jam verò præscribit secundò, *ibid.* Concilium, ut habeat Parochus librum, in quo conjugum, & Testium nomina, diemque, & locum contracti Matrimonii describat, quem diligenter apud se custodiat.

7. Nota, hoc grave quid esse, cum requiratur, ut constet in Ecclesia de Matrimonio contractis, ac propterea peccari, teste Averf. l. c. v. *Debet*, mortaliter à Parochis, si id ipsi non servant.

Consuetudines servet Parochus, & ad communionem Sponsos adhortetur.

8. Tertio, *ibid.* Concilium confirmat alias consuetudines, si quæ sunt in Provinciis, juxta quas cum laude, id est, pie, ac religiose administrari fortè soleat hoc Sacramentum, hortaturque ut Sponsi, antequam contrahant Matrimonium, ritè confecti Sacra Eucharistia reficiantur.

Exquirat à sponis notitiam rerum fidei.

9. Hactenus ex Tridentino, sequuntur quædam pertinentia ad ritum, de quo agimus. Primum est, ut Parochus advertat, an sciant conjuges rudimenta Fidei, quod si nesciant, non possent ex rigore expelli à Matrimonio celebrando, quia nihil de hoc Concilium, vel Sacri Canonis decernunt. Imò, nec Episcopum posse præcipere, ut hi ignorantes arceantur, putant nonnulli, quia (aiunt) sic conderet novum impedimentum dirimens, ad quod, ut modò diximus, non se extendit potestas Papa inferioris. Verum, contra est, quia hoc non est ponere novum impedimentum, sed differre Matrimonium pro tempore opportuniore, & ad Parochum pertinet vii aptis remediis pro instructione suorum. Differat igitur cum prudentia, nam omnino expellere integrum ei non est.

In Ecclesia assistet Matrimonii Parochus.

10. Secundum, ut in tali loco, hoc est, in Ecclesia celebretur regulariter Matrimonium, & non alibi. Quare prudenter in Panormitanæ Diocesis Synodo anni 1652. p. 2. num. 116. sic præscribitur: *Nullo autem in loco, nisi in Ecclesia, quæ propria Sacramentorum domus est, Sponsos (Parochus) jungat, nisi iustam ob causam nobis (hoc est, Archiepiscopo) præbatam.*

Quocumque tempore assistat.

11. Tertium denique est, videre, an tali solum tempore matrimonia sint celebranda? Verum, nihil de hoc Sacri Canonis, vel Concilia. Quare possunt quocumque tempore, manè, Vespere, die festivo, feriato, &c. Nam, quando in Sacris Canonibus prohibentur Nuptiæ in Quadragesima, vel Adventu, id non intelligitur de ipso Matrimonio contractu, sed de solemnitatibus Benedictionis, & Traditionis, quæ fieri solent post

T 3 Matrim

Matrimonium contraham, ut omnibus est compertum, & nos infra explicabimus.

§. V. Quis Parochus?

I. Proprius debet esse Parochus, qui assistere debet illis, qui in Matrimonio sunt copulandi.

Quare I. Summus Pontifex pro toto Orbe.

II. Archiepiscopus pro suis, & in decursu visitationis pro ovibus sui suffraganei, vel, quando ad eum fuit appellatum, & sententia data transit in rem iudicatam, vel elapsus est decennium appellationis.

III. Episcopus pro sua Diocesi.

IV. Abbates nulli Episcopo subiecti pro suis, in quos habent iurisdictionem Episcopalem (non tamen, qui Abbatiam illam habent in commendam) de qua questione vide Dian. p. 11. tr. 3. ref. 35.

V. Capitulum, Sede Vacante, item pro suis.

VI. Legatus à latere pro sua legationis Provincia.

VII. Cardinales pro suo titulo; Hi omnes ut Pontius lib. 5. cap. 10. Sanch. lib. 3. matr. d. 28. & passim possunt matrimonio legitime assistere, quia omnes sunt Ordinarii, & Pastores respectivè ad prædictos.

Idem possunt Vicarii Generales ipsorum, ex vi Vicariatus. Ita Sanch. lib. 3. matr. d. 7. num. 10. Idem Viceparochi, id est, ii, quibus legitime Parochiarum cura plenè mandatur, quamvis enim, non sint proprietarii Parochiarum, sed delegati, verè tamen pro eo tempore Parochi sunt, & Pastores. Hæc fuse docent Sanch. lib. 3. matr. d. 29. num. 18. Castropal. d. 2. de spons. p. 13. §. 11. n. 2. G. Hurt. d. 5. matr. diff. 9. Coninch. d. 27. à dub. 2. Pont. lib. 5. cap. 11. Perez de matr. d. 41. sect. 1. contra alios in aliquo discrepantes.

2. Rursus, Parochus non Sacerdos, Parochus excommunicatus, etiam si nominatim sit denunciatus, atque adeo vitandus, suspensus, irregularis, interdictus, Parochus putatus communiter talis ob titulum coloratum, (Idem de Episcopo, Archiepiscopo, &c.) imò etiam cum solo communi errore, licet sine titulo, quando dicitur Parochus intrusus, validè assistunt, ut item validè dant licentiam Sacerdoti, ut assistat; quia huiusmodi assistentia, assistendique licentia non sunt actus iurisdictionis, à cuius usu excommunicatus, prædictique privantur. Ita Doctores citati apud Dian. p. 11. tr. 3. ref. 33. v. Et tandem. Vide etiam ibi. tr. 5. ref. 10. contra alios.

Validè dixi, nam, an licet, dicam in tract. de Excomm. cap. 8. §. 1.

Quis ex licentia Parochi?

3. Præterea Parochus, vel ii, quos modò recensuimus, possunt hanc licentiam assistendi delegare alteri: sed certè solum ei, qui sit Sacerdos (non requiritur autem, ut sit approbatus ab Ordinario) clarè enim Tridentinum sess. 24. c. 1. de ref. matr. requirit Sacerdotè, & nil præterea.

Licentia autem hæc, vel scripto, vel voce delegari à prædictis potest, vel particulariter ad hoc certum Matrimonium, vel generaliter ad matrimonia quæcunque.

4. Si detur alicui Sacerdoti licentia absolute ad omnia Sacramenta administranda, dari etiam hanc assistentiam, quia, improprie saltem, hæc assistentia est quadam administratio Sacramenti matrimonii, docet Coninch. & ex declaratione Card. Pontius, & Castrop. apud Dianam, p. 11. tr. 3. ref. 32. Vide etiam ibi. tr. 5. ref. 10. sed de hoc subdubitat Aversa. q. 6. matr. sect. 4. §. Item, nisi alia circumstantia id persuadeat. Hurt. verò d. 5. matr. diff. 11. clarè negat, requirit enim licentiam generalem ad exercendum officium Parochi. Ratio est, inquit, quia hæc assistentia non est administratio Sacramenti Matrimonii, cuius soli coniuges sunt Ministri. Certè utraque sententia probabilis est.

Quæ licentia?

5. Non sufficit tamen licentia præsumpta, nec taci-

ta de futuro; tacita verò de præsentis, ut si Parochus dicens Sacerdotem parare se dicere assistentem, & c. sit prohibere, taceat, sufficere, probabilis est. Vide Castrop. lib. 5. matr. d. 28. §. 4. citantem Pont. Sanch. Coninch. Menochium.

Licentiam hanc, etiam metu, vi, dolo, & c. valere, diximus §. 3. n. 4.

Mors Parochi post licentiam datam, quid operetur?

6. Si Parochus dedit mihi potestatem assistendi matrimonio, & antequam assistam, moritur, (Idem amoveatur ab officio) validè ego assistam, dum est. Vel enim Parochi mors nondum facta, ut jam scitur. Si prius, ob titulum coloratum, & communi errorem, validè assistes, juxta legem Beroniam. Præterea, si postea, assistes, invalidè, quia delegatus non sum determinatum spirat, mortuo delegante. Legatur lib. 8. matr. d. 28. à n. 64. Vide etiam De Lugo lib. 2. de spons. mor. dub. 35. afferentem differentiam inter delegatum ad unum quid determinatum, & delegatum ad cunctas personas quæ indeterminatas, de qua re nos viderimus egimus supra, tract. 2. de dispens. cap. vlt.

Licentia data, sed non scita quid operetur?

7. Si licentiam datam esse à Parocho, Sacerdoti non constet, invalidè hic assistet, quia eam nondum habet donec acceptet, acceptare autem legitime non potest, si eam datam esse, ignorat. At si dictus Sacerdos suum misit ad Parochum, ut dictam licentiam petere, quam Parochus concessit, & Nuntius nomine Sacerdotis accepit, assistet validè, Ita Castrop. diff. 2. de spons. p. 13. n. 6. citans Coninch. & Sanchez contra G. Hurt. Pont. quos citat, sequiturque Dian. p. 11. tr. 3. ref. 34. vers. Quare quinto, (sed certè illicite graviter, quia semper adest periculum eam nondum esse datam, nisi Matrimonium sit invalidum.) Ratio autem, quod non verè, quando sit assistentia, invenitur licentia facta, & c. si dicta assistentia valida est, quia communiter Doctores tradunt, ut notat Castrop. l. c. §. 1. n. 4. d. 4. p. 3. §. 3. n. 10. & colligitur ex iure c. Si ubi de dispens. p. 13. n. 6. cujuslibet Beneficii. Privilegi. Dispensationis, facultatis, & Gratiæ concessio à parochiis canonice factæ Nuntio ad id specialiter destinato accepta, habet effectum. Lege, quæ in hanc eandem rem agit supra, lib. 5. de pan. in tract. de casib. ref. 2. §. 1. n. 4.

Licentia data à Parocho suo Capellano.

8. Si Parochus det licentiam generalem ministrandi Sacramenta, seu juxta n. 4. exercendi officium Parochi Sacerdoti suo, v. g. Coadjutori, quem nos Capellanus Parochiarum appellare solemus, An, si cui potest Capellanus assistere ipse Matrimonio, ita possit alium, subdelegare, qui alicui Matrimonio assistat, dubitari merito potest, quod respondeo. Sanch. lib. 3. matr. d. 31. n. 19. videtur in ejs præsentia, quia in absentia est delegatus ad universitatem causarum, non verò in præsentia, ut tenet Hurtado. d. 5. matr. diff. 10. qui vult posse in utroque casu, quia in utroque est delegatus ad universitatem causarum.

Licentia assistendi revocari potest?

9. Denique licentiam hanc assistendi, datam Sacerdoti, posse revocari, sed, ut revocatio habeat effectum, debere à Sacerdote per Nuntium ad id ipsi destinatum cognosci revocationem, iidem Doctores notant.

In Ordinem ad quosnam Parochianos, post Parochi prædictam licentiam concedere?

10. Præmitto, quatuor modis posse quæpiam esse (quantum ad præsens institutum facit) in aliquo loco.

Primò, animo ibi perpetuò, seu absolute habitandi, quo pacto dicitur is habere ibi domicilium. Secundò, animo ibidem habitandi pro maiori parte plus minus anni, ut habet *Hurt. l. c. diff. 6. n. 19.* vel, ut alii apud *De Lugo in Resp. mor. l. 1. dub. 37. n. 4.* pro parte anni absolute maiore, seu saltem pro equali, perinde solent habitare scholastici in Univerſitate litigantes in Curia principis, &c. quo pacto dicuntur habere ibi, quasi domicilium. Tertio, tranſeunt per aliquot dies, vel paucos meſes, animo redeundi ad locum ſui domicilii. Quarto vagè id eſt, ſine villo animo hic, vel illic, ſive per domicilium, ſive per quaſi domicilium, habitandi. Notas differentiam? Hi quarti nullum certum habent domicilium, habent tertii, ut, & duo primi.

11. Dico jam primò: Parochus loci poteſt valde aſſiſtere matrimonio exiſtentium in eodem loco primis duobus modis, id eſt, per domicilium, vel quaſi domicilium in dicti Parochi Parochia habitantium (etiam primo die, quo ſine ſuco, & fallacia ibi habitare dictis modis incipiunt) non verò poteſt valde aſſiſtere matrimonio in eodem loco exiſtentium tertio modo, id eſt, tranſeunt. Ratio eſt, quia reſpectu illorum is verus eſt Parochus, non verò reſpectu horum. Ita Doctores citati, præter *Pont. lib. 5. c. 14. §. 1. n. 8.* qui cum *Sanch. v. Parochus, n. 2.* in utraque edit. vide, quæ dixi *lib. 5. de pæ. c. 4. §. 3.* affirmat, Parochum valde aſſiſtere matrimonio etiam exiſtentium, tertio modo in loco, ubi ipſe Parochus.

12. Dico ſecundò: Matrimonii vagorum quilibet Parochus poteſt aſſiſtere, ex ſententia *Sanch. Pont. l. c. c. & Barboſæ in Trid. ſeſſ. 24. cap. 7.* referentis deciſionem quandam de hac re. Ratio eſt, quia cum hi nullum habeant Parochum, quemlibet eligere poſſunt pro ſuis matrimoniis, ſicuti quemlibet eligunt pro ſuis Confeſſionibus: At eſt ſententia *Coninch. & Hurt. locis cit.* aliorumque apud *Bosſium de matr. cap. 4. §. 1.* non poteſt quilibet Parochus, ſed ſolus ille, non cuius Parochia hi vagi inveniuntur, quando contrahunt: Ratio eſt (inquit) quia tunc ille eſt ipſorum Parochus. Sanè hæc poſterior opinio tutior eſt, & eligenda, ſaltem in praxi, licet, priorem eſſe probabilem, negare non poſſim, quàm, magis eſſe receptam, teſtatur *ibidem* *Bosſius.* Quoniam verò mox dicemus, ſatis eſſe, ad validam aſſiſtentiam matrimonii, Parochum vnius in contrahentibus, ſed, ſi vnus ſit vagus, quamvis alter fixam habeat alicubi ſedem, poteſt Parochus huic matrimonio aſſiſtere, tanquam matrimonio vagorum.

13. Debere autem dictum Parochum, antequam iis vagis aſſiſtat, diligenter inquirere, an aliquo impedimento laborent, immò ex Tridentino *ſeſſ. 24. c. 7. de reform. matr.* debere Parochum licentiam habere ab Ordinario, hoſ ſive utroque, ſive alter tantum ſit Vagus) matrimonio conjungendi, monitione opus non eſt.

14. Eos, qui ſunt in via animo relinquendi antiquum domicilium, & aliud acquirendi, qui tamen nondum ad hoc pervenerunt, ad Vagos reducit *Caſtropol. n. 11.* ex *Sanch. & Gurtierrez*: quare pari modo à Parocho, ubi inveniuntur, matrimonio erunt ex tutiore noſtra ſententia copulandi: hi enim, cum priſtinam reliquerint habitationem, novam verò nondum acquiſerint, nullum per ſe Parochum habent, habent ergo, more Vagorum, illum, in cuius Parochia inveniuntur.

An ſuis, ſed exiſtentibus extra Parochiam?

15. Ex dictis emergit gravis dubitatio: Si vnus ex conjugibus habitet in vna Parochia, alter in alia, quis erit apud Parochum pro illorum matrimonio? Ut reſponſionem diſtinctè percipias, figuremus duos caſus:

16. Primò, Petrus, & Berta habitant ambo in Parochia Sancti Antonii. Secundò, Titius, & Catharina non habitant ambo in eadem Parochia, ſed Titius in Parochia Sancti Antonii, Catharina in Parochia Sancti Nicolai.

Hæc ſituatione poſita, nimis certum eſt, Parochum

Sancti Antonii valde aſſiſtere matrimonio Petri, & Berte, quia cum is vtriuſque ſit Parochus, non eſt, unde de aſſiſtentia legitima dubitetur. Atque hic eſt primus caſus.

17. Quoad ſecundum: Certum item ſit, tum Parochum Sancti Antonii poſſe aſſiſtere in Parochia ipſius Sancti Antonii matrimonio Titii, & Catharinæ, tum Parochum Sancti Nicolai poſſe aſſiſtere in Parochia ipſius Sancti Nicolai eodem Titii, & Catharinæ matrimonio. Ratio eſt, quia, ſatis ſervatur forma Tridentini. Li enim, dum in ſua Parochia exiſtunt, verè Parochi ſunt reſpectu matrimonii inter illos duos, quorum vnus eſt ſuus Parochianus, elio, alter ex conjugibus alterius, ſit Parochianus: connexorum enim eadem eſt ratio.

18. Certum præterea ſit nobis, vel profeſſo valde probabile, Parochum Sancti Antonii valde aſſiſtere dicto matrimonio Titii, & Catharinæ in Parochia Sancti Nicolai, & Parochum Sancti Nicolai in Parochia Sancti Antonii. Ratio eſt, quia adhuc ille Parochus eſt proprius reſpectu matrimonii inter illos duos, quorum alter ſuus eſt Parochianus. Eſſe enim ipſum in aliena Parochia non tollit, ipſum eſſe eodem modo Parochum ſuorum Parochianorum, ſicuti eſt in ſua, ſed ſolum notat, illud officium congruentius, tunc pertinere ad Parochum loci, quàm ad ipſum. Ita *Sanchez, lib. 3. matr. d. 19. Caſtro Pal. d. 2. p. 13. §. 9. num. 7. Leand. d. 7. matr. quaſt. 16. Coninch. d. 27. n. 19. Henr. lib. 11. matr. c. 3. G. Hurt. l. mor. cit.* quamvis Navarrus, & Pontius id negent apud *Gasp. Hurt. d. 5. matr. diff. 6.*

19. Illud ergo ſuper eſt aliquantò incertius: Quid ſi, vel Parochus Sancti Antonii, vel Parochus Sancti Nicolai aſſiſtat, ſive matrimonio Petri, & Berte, ſive matrimonio Titii, & Catharinæ, in aliena omnino, ſeu tertia Parochia, v.g. in Parochia Sancti Hippolyti, ad quam, nec conjuges, nec duo illi Parochi villo modo pertinent?

20. Reſpondeo, adhuc valde aſſiſtere. Ratio eſt ferè eadem, quia ibi is eſt Parochus reſpectu illius matrimonii inter duos, quorum alter ſua ovis eſt; quare ſatis, ſuperque ſatisfit Tridentino, quod nihil aliud requirit, niſi præſentiam proprii Parochi: ita *Sanch. l. c. G. Hurt. Coninch. l. c.* aliique contra Navarrum, quem ſequitur Pontius, aliòſque, quos citat *Hurtad.* aliòſque, quorum ſententiam tamen probabilem eſſe, non nego. Præterea, ſicuti diximus, poſſe valde Parochum extra Parochiam ſuis aſſiſtere, ita affirmamus, poſſe Sacerdotem, cui Parochus aſſiſtendi licentiam det; Excepito, ſi ita det, ut expreſſè ſub clauſula irritante, illam ipſi limite, ut aſſiſtat in propria Parochia, de qua re late *Coninch. d. 27. d. 3. Pont. lib. 5. c. 29. Sanch. lib. 3. matr. d. 33. Aver. q. 6. matr. ſeſſ. 4. v. item dubitatur, aliique.*

21. Si inquiras, an peccet Parochus, ſi in aliena Parochia aſſiſtat matrimonio ſuæ ovis?

Reſpondeo, non peccare, quia aſſiſtere non eſt actus iuriſdictionis (hanc enim iuriſdictionem, quando eſt contentioſa, fateor, licitum non eſſe exerceri in alieno Territorio) nec continet ſtrepitum externum, ut continent denuntiationes, & benedictiones, quas item fateor, illicitè fieri in Territorio non ſuo. Ita *Hurtadus, & Leander loc. cit.* Quod dictum eſt de Parocho, ob parum rationem, dic de Sacerdote delegato ad aſſiſtendum, quantum eſt ex hoc capite, nam, ſi fortè à Parocho, ut modò innui, prohibitus fuiſſet, ſecundum gravitatem prohibitionis, eſſet culpa menſuranda.

Pœna aſſiſtentis Matrimonio alieni Parochiani.

22. Pœna, quam incurrit Parochus, vel Sacerdos aſſiſtens matrimonio Parochiani non ſui, vel illud benedicens, ex Tridentino *ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. matr.* *G. Hurt. d. 5. diff. 17. ſine eſt,* tandiu ſuſpenſum manere ab Officio, & Beneficio, quandiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo Beneficium ſuſcipienda erat, abſolvatur, quæ ſuſpenſio eſt

T 4 ipſo

ipso facto, ut habet Averſa q. 6. ſeſt. 8. v. *Denum*, addens, ſi Parochus det licentiam Sacerdoti aſſiſtendi matrimonio ovis non ſua, pœnam hanc ab ipſo Sacerdote, non à Parocho incurri, quia Tridentinum aſſiſtendi imponit hanc pœnam, non verò aſſiſtentiam mandanti.

Quæſt. Parochus aſſiſtet Matrimonio inter abſentes?

23. Inquires item hic, quinam Parochus aſſiſtere debet matrimonio, quando hoc contrahitur per procuratorem, vel per Epistolam? Reſpondeo, caſus duplici modo poſſet occurrere. Primò, ut alter ex ſponſis, ſit Parochianus loci, ubi contrahitur matrimonium per procuratorem alterius ſponſi abſentis, & tunc poterit, ut pater ex ſupradictis, huic matrimonio aſſiſtere Parochus illius loci vel alius Sacerdos ex licentia dicti Parochi, vel ex licentia, Parochi abſentis. Secundò, ut uterque ſponſus ſit abſens, & Procuratores contrahere debeant in loco, qui ad neutrum Sponſum pertinet, v. g. Sponſus ſit Paternitanus, Sponſa ſit Hiſpana, & utriusque Procuratores ſint Meſſanæ. De his ergo quæri poteſt, quis debeat eſſe Parochus aſſiſtens? Id certè apud neminem ex iſis Doctõribus, quos præ manibus habeo, invenire potui. Ad hoc ergo ſic, ſalvo Sapientiorum iudicio, reſpondeo: Cum Doctores omnes, & Tridentinum ſemper clament, debere eſſe proprium Parochum, ſaltem unius ex contrahentibus, qui matrimonio aſſiſtat, ſit, ut, quia Parochus Meſſanenſis non ſit Parochus, neque utriusque, neque alterius, neque vllò modo ejuſmodi contrahentes ſint Vagi, fixam enim habent ſedem ſuam, alter Panormi, altera in Hiſpania. Procuratores autem, ſupponimus, contrahere matrimonium Meſſanæ, ſit, inquam, ut non poſſit dictus Parochus Meſſanenſis eſſe legitimus aſſiſtens talis matrimonii. Debet igitur eſſe Parochus Sponſi, vel Sponſæ, qui, quia eſt abſens det licentiam alicui Sacerdoti exiſtenti Meſſanæ. Neque id difficile factu erit, ſicuti enim debet Meſſanam aſſerri fides denuntiationum, quæ neceſſario, ut mox dicemus ex Tridentino, exhiberi debent in Parochia Sponſæ, & Sponſi ita poterit aſſerri licentia aſſiſtendi.

§. VI. Qui Teſtes?

1. Plura de huiusmodi teſtibus dicta ſunt propter connexionem, quam habent in hac re cum Parocho: ſolum ergo duo ſunt, vel addenda, vel confirmanda.

2. Primò. Non ſufficit, ſi unus, immò etiam plures teſtes ſint præſentes conſenſui viri, & alter, ſive alii, etiam plures, conſenſui mulieris, vel contrà. Nam ſidem, tum teſtes, tum Parochus integro contractui matrimonii præſentes eſſe debent, ut de illo teſtificari queant, & Tridentino ſatisfacere.

3. Secundò, quamvis in aliis commerciis humanis plerumque, præſertim in rebus gravibus, ut actus ſint legitimi, deſiderentur teſtes idonei, ſive omni exceptione majores; vnde in iure repelluntur à teſtificando infames, excommunicati, propinqui, ſceminæ, & c. tamen in caſu noſtro ſatis eſt, ad validitatem, quilibet, qui uſu rationis polleat, advertatque, quid agatur. Quare ſufficiunt prædicti infames, excommunicati, propinqui, ſceminæ, vti etiam ſervi, pueri rationis compotes, immò etiam infideles. Ratio eſt, quia Tridentinum teſtes requirit, nihil reſtringens, ad eorum qualitates exquirendas. Et meritò, quia id aſſerit periculum, vel ſerupulum nullitatis matrimonii. Adde primò, ſi neceſſaria foret in teſtibus qualitas aliqua, jam ſuppleri à Parocho, qui certè teſtis qualificatus, quique aliis auctoritatem præſentia ſua conferre poteſt. Et certè ſuppletur etiam ex voluntaria electione utriusque partis. Adde ſecundò, cum hæc Tridentini diſpoſitio corrigat jus commune, in quo ante Tridentinum nulla erat neceſſaria teſtium præſentia, interpretandam illam eſſe, ita, ut quantum minus poſſit, illud ius corrigat. Hæc ſuſe Sanc. lib. 3. d. 39. & 41. Caſtro

Pal. d. 2. de ſponſ. p. 13. §. 13. Averſa quæſt. 6. matrim. ſeſt. 5. Boſſ. de matrim. cap. 5. §. 5. præſent. 12. Loc. matrim. quæſt. 44. Diana vocans hanc doctrinam, tract. 3. ref. 33. aliique.

4. Dixi in caſu noſtro, id eſt, ad contrahendum matrimonii, nam ad probandum matrimonii jura eſt invaliditatem, ut illud ſcilicet diſſolvatur, debere eſſe omni exceptione majores, rede non eſt, dem Doctores, & decrevit Summus Pontifex cap. 1. conſanguineis.

CAPVT III.

De Denuntiationibus.

§. I. Quanta ſit earum Obligatio?

1. Tridentinum ſeſſ. 24. c. 1. de reform. matrim. habet: *Vi in poſterum, antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho, continuis diebus feſtivis in Eccleſia ſubſancti Miſſarum, nuptia publicè denuncietur, inter quos matrimonium contrahendum.*

2. Porro hæc denuntiationes, quæ tandem nihil ſunt, niſi monitiones quædam, ut, qui fortè necesse impedimentum aliquod intercedere inter eos, de quibus ſit monitio, illud Parocho manifeſtet; hæc, inquam, denuntiationes, ſi negligantur, non invalidant matrimonium, ut nuper diximus, at peccati, tum à Parocho, tum à contrahentibus, qui eas omittunt, abſolutè non eſt, & quidem ex ſe mortale, quia ex iſtis res eſt.

3. Excusatur autem à mortali Sanchez lib. 3. mor. diſp. 7. Villab. Diana, aliique apud Averſ. mor. com. dum. Primò; parvitas materiæ, puta ſi omittatur una denuntiatio, quando nullum eſſet morale periculum, quod aliquod ſubſeſſet impedimentum. Sed Averſa ſeſt. 1. v. *Non eſt itaque, citans Pontium, & Conſilium* putat, non eſſe parvitatem materiæ, vnde aliique reſpondent, ſemper eſſe mortale. Ego in ejuſmodi omiſſione, dicto periculo non ſubjecta, grave peccatum ſanè non invenio.

4. Excusatur ſecundò, diſpenſatio Superioris eſt juſta. Sed quis Superior? Quæ cauſa ſam ſubſidio, ut habebitur tertia excuſatio, id eſt, neceſſitas.

Quis in Denuntiationibus diſpenſat?

5. Episcopopus, & ejus Vic. Gener. (non quidem ſolus) & omnes, qui jurisdictione Episcopali quatenus veniuntque ſub nomine Ordinarii (quos ſupra, quos nos recensuimus) poſſunt diſpenſare ad nuptias, & omnes denuntiationes, juxta exigentiam cauſæ, & c. mox.

6. Quid, ſi contrahentes ſunt diverſarum Dioceseſum indigente diſpenſatione utriusque Episcopopi?

Reſpondeo non indigere. Unus enim Episcopopus ſufficienter diſpenſare poteſt; ſiquidem cum ſuo ſubditi ſpenſans, diſpenſat etiam valide, ratione concordant cum altero, quod etiam matrimonium contrahendum ſit in Dioceseſi alterius.

7. Idem Episcopopus delegare alteri Clerico, quatenus non Sacerdoti poteſtatem diſpenſandi in denuntiationibus poteſt, poteſt etiam, & Vicarius Generalis, aut vicarius Vicariatus, eandem delegare, ſaltem ſpecialiter in hoc vel illo caſu, ut ſuſe habes apud Sanchez lib. 3. mor. diſp. 7. Barb. in Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. matrim. d. 39. Pont. lib. 3. c. 31. aliiſque.

8. Parochus diſpenſare in denuntiationibus non poſſit, niſi tantæ eſſet neceſſitatis, ut Episcopopus obligetur diſpenſare, & ad ipſum aditus non daretur. Vide Sanchez loc. cit. d. 10. num. 27. Averſ. loc. cit. ſeſt. 2. v. *Si iſte* loc. cit. n. 59.